

Vận dụng các dự án học tập trong dạy học môn Tự nhiên và Xã hội lớp 3

Bùi Thị Thường*, Bùi Lê Thu**, Nguyễn Văn Đức***

Vũ Thị Hải Linh****, Lê Bùi Thanh Thúy****

*ThS. Khoa GD Tiểu học và Mầm non, Trường ĐH Hải Phòng

SV lớp ĐHGĐTH3.K22; * ĐHGĐTH4.K22; ****ĐHGĐTH5.K22

Received: 28/ 02 /2024; Accepted: 01/3/2024; Published: 04 /3/2024

Abstract: Project-based teaching method (or project teaching) is an organizational method that helps students solve a learning task of both theoretical and practical nature through the guidance of the teacher. After the project ends, students have egg products on display that can be applied to real life, promoting students' positivity, initiative, and teamwork skills. In this article, we will clarify the steps to organize project teaching in Grade 3 Nature and Society to develop students' abilities.

Keywords: Learning project, elementary school students, 3rd grade Nature and Society subject

1. Đặt vấn đề

Trong bối cảnh đổi mới giáo dục hiện nay, thực hiện các yêu cầu của Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 về hình thành và phát triển năng lực phẩm chất cho học sinh (HS), có rất nhiều phương pháp (PP) và kỹ thuật dạy học tích cực được áp dụng trong dạy học ở tiểu học. Các PP hay kỹ thuật dạy học này đã thực sự mang lại những sự lựa chọn mới cho các nhà quản lý giáo dục (GD), các giáo viên (GV) đứng lớp những cách thức để dạy học hiệu quả nhất; trong đó có PP dạy học dự án. Để thực hiện được PP này GV cần tìm hiểu kỹ các nội dung dạy học, các nội dung này không xây dựng thành bài học theo kiểu truyền thống mà được phân tích, tổng hợp để lên phương án thiết kế và tổ chức các hoạt động học tập dưới dạng các vấn đề học tập liên môn, đa lĩnh vực, gắn với hiện thực đời sống. Thông qua học tập theo dự án, người học không chỉ chủ động lĩnh hội được kiến thức, nội dung học vấn mà còn hình thành và phát triển được các năng lực quan trọng theo yêu cầu của chương trình GDPT 2018 như năng lực (NL) giải quyết vấn đề, NL hợp tác, NL giao tiếp... Trong bài báo này, nhóm tác giả chỉ rõ cách thức tổ chức dạy học dự án với môn Tự nhiên và Xã hội lớp 3 nhằm phát triển năng lực cho HS.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Một số khái niệm

2.1.1. Khái niệm về dự án

Dự án (DA) được hiểu là một chương trình hoạt động của một người / một nhóm người thực hiện kế hoạch tự đề ra nhằm tạo ra sản phẩm nhất định trong một khoảng thời gian xác định.

2.1.2. Khái niệm về dạy học dự án

PP dạy học theo DA là một mô hình dạy học phức hợp mà trong quá trình thực hiện dự án HS chủ động tiếp thu tri thức thông qua việc cộng tác học tập, độc lập tư duy để giải quyết vấn đề của dự án (nhiệm vụ) thuộc một chủ đề học tập dưới vai trò hướng dẫn, tư vấn, định hướng và cộng tác của GV. Hình thức làm việc chủ yếu của dạy học DA là làm việc theo nhóm, kết quả của DA là những sản phẩm có thể giới thiệu được.

PP dạy học dự án được tổ chức dựa trên một vấn đề hoặc một DA có nội dung liên quan đến môn học. Trong dạy học DA, GV chỉ giữ vai trò là người chỉ dẫn, thúc đẩy và cộng tác trong quá trình tìm tòi, sáng tạo của HS. Trong các DA học tập HS sẽ được giao các nhiệm vụ cụ thể - HS như một chuyên gia về vấn đề mà GV đưa ra. Các em cộng tác, độc lập tư duy và tự xây dựng kiến thức của bản thân chứ không phải là GV. Kết thúc dự án phải có một sản phẩm cụ thể. Bản chất của dạy học DA là người học chủ động lĩnh hội kiến thức và KN thông qua việc giải quyết một bài tập tình huống (bài tập dự án) gắn với thực tiễn.

2.1.3. Khái niệm về dự án học tập

DA học tập là một kế hoạch dạy học, trong đó GV thiết kế các tình huống đặt vấn đề, các trò chơi học tập, bài tập... để HS chủ động thực hiện và có sản phẩm theo mục tiêu bài học đề ra. DA học tập được thực hiện trong những điều kiện xác định và có tính phức hợp, với sự hỗ trợ của các phương tiện dạy học và CNTT.

2.2. Thiết kế và tổ chức các DA học tập trong môn Tự nhiên và Xã hội lớp 3

2.2.1. Các nguyên tắc thiết kế DA học tập trong môn

*TN&XH lớp 3***a. Đảm bảo tính mục tiêu**

Mục tiêu của dạy học DA là thông qua thực hiện các DA học tập, HS không những giải quyết được vấn đề mà GV đặt ra để giải quyết được những nhiệm vụ học tập của bản thân mà còn hình thành và phát triển được những năng lực và phẩm chất theo yêu cầu của Chương trình Giáo dục phổ thông 2018. Vì vậy những DA học tập mà GV đề ra cần phù hợp và đảm bảo mục tiêu của bài học.

b. Đảm bảo tính khoa học, hệ thống và tính vừa sức của các DA học tập và lấy người học là trung tâm

Một DA học tập được đánh giá là có hiệu quả và thành công khi các nhiệm vụ học tập trong DA được đề xuất một cách rõ ràng, phù hợp và vừa sức đối với HS. HS có thể hiểu rõ về DA, có hứng thú tham gia vào các hoạt động triển khai thực hiện DA, được cộng tác làm việc với mọi người trong quá trình thực hiện DA và được quyền quyết định về sản phẩm DA học tập của mình. Do vậy trong quá trình thực hiện DA học tập HS đóng vai trò là trung tâm, GV là người hướng dẫn và định hướng các hoạt động học tập.

c. Đảm bảo tính thực tiễn

DA học tập phải tạo cơ hội để cho HS được chủ động tìm hiểu, được tự tìm tòi, nghiên cứu, và giải quyết những vấn đề gắn với thực tiễn cuộc sống. Chính vì thế mà tính thực tiễn trong DA học tập cần được đảm bảo. Tránh những DA xa rời thực tiễn, yêu cầu HS làm chỉ để giải quyết đơn thuần một nhiệm vụ học tập nào đó. Khi tổ chức DA học tập cho HS, GV cần lựa chọn những nội dung, những chủ đề phù hợp với khả năng giải quyết vấn đề của HS. Gắn liền với thực tiễn cuộc sống, giúp HS vận dụng được những kiến thức và kinh nghiệm đã có để giải quyết những vấn đề thiết thực và gần gũi với cuộc sống hàng ngày.

d. Đảm bảo tính khả thi

Để tổ chức DA học tập trong môn Tự nhiên và Xã hội lớp 3 đảm bảo tính khả thi, hiệu quả, GV cần phải quan tâm đến nội dung kiến thức được đề cập trong mỗi DA học tập, quỹ thời gian, không gian để triển khai thực hiện DA sao cho phù hợp, không làm ảnh hưởng đến việc học tập các môn học khác, ảnh hưởng đến tâm lý, hứng thú học tập của HS.

2.2.2. Thiết kế và tổ chức các DA học tập trong môn TN&XH lớp 3**a. Quy trình thiết kế các DA học tập môn TN&XH lớp 3**

Bước 1: Xác định mục tiêu và nội dung của DA học tập

Trong bước này nhiệm vụ trước tiên của GV là xác định mục tiêu hoạt động học tập của người học. GV cần xác định rõ sau khi hoàn thành các nhiệm vụ của DA học tập người học sẽ chiếm lĩnh được kiến thức và KN khoa học nào. Việc xác định các nội dung học tập vô cùng quan trọng vì chính các nội dung này sẽ định hình các hoạt động của HS trong dự án.

Bước 2: Xác định các vấn đề thực tiễn.

Trong bước này GV lựa chọn các nội dung có tính thực tiễn để tích hợp vào các DA học tập trong môn Tự nhiên và Xã hội lớp 3. Việc làm này không chỉ hiểu đơn giản là việc triển khai thực hiện nguyên tắc thực tiễn trong GD mà còn tạo ra sức sống và giá trị thực cho mỗi DA học tập trong môn Tự nhiên và Xã hội lớp 3.

Bước 3. Hình thành ý tưởng và xác định mục tiêu của chủ đề.

Bước này nhằm xác định rõ các ý tưởng sẽ thực hiện trong DA. Các ý tưởng thực hiện DA cần phù hợp và khả thi vì đây sẽ là tiền đề cho việc xác định mục tiêu của DS học tập.

Bước 4: Thiết kế các nhiệm vụ trong DA học tập.

Thông thường mỗi DA học tập trong môn Tự nhiên và Xã hội lớp 3 có nhiều nhiệm vụ khác nhau. Có những nhiệm vụ HS hoạt động cá nhân nhưng cũng có những nhiệm vụ yêu cầu HS hoạt động tập thể theo nhóm, theo tập thể lớp. Các nhiệm vụ HS sẽ thực hiện trong DA học tập môn Tự nhiên và Xã hội lớp 3 thường hướng đến việc tạo ra một sản phẩm vật chất nào đó. Sản phẩm này là sự kết hợp của toàn bộ hoạt động cá nhân và hoạt động nhóm. Quá trình hợp tác để hoạt động nhóm sẽ giúp HS trải nghiệm các quan hệ trong xã hội, rèn luyện và phát huy các năng lực phẩm chất theo yêu cầu của Chương trình GDPT 2018.

b. Quy trình tổ chức thực hiện DA học tập trong môn TN&XH lớp 3*** Giai đoạn 1: Chuẩn bị dự án***- Bước 1: Xác định vấn đề*

Xuất phát từ các vấn đề thực tiễn, nội dung kiến thức, đặc điểm tâm lý của HS tiểu học, GV triển khai thành các chủ đề phù hợp, hấp dẫn để thôi thúc HS tìm hiểu và thực hiện để đáp ứng nhu cầu. Để lựa chọn được dự án phù hợp đòi hỏi GV cần phải nắm chắc được nội dung, phải có kiến thức liên môn để xây chuỗi, tổng hợp các kiến thức thành chủ đề phù hợp với điều kiện thực tiễn. Phải xác định được nội dung cụ thể cần sử dụng để giải quyết vấn đề trong chủ đề đã được đề xuất trong môn TN&XH lớp 3. Phải xác định được mục tiêu về kiến thức kỹ năng, về năng lực, về phẩm chất mà HS cần hướng tới sau khi thực hiện

dự án.

- Bước 2: Xây dựng bản thiết kế

Từ thực tiễn cuộc sống xung quanh, từ kinh nghiệm đã tích lũy của bản thân, sau khi tìm hiểu thực trạng, tiến hành điều tra, thảo luận nhóm và tham khảo từ nhiều nguồn tư liệu, HS sẽ đưa ra nhiều ý tưởng để tiến hành dự án.

Sau khi hình thành ý tưởng cho bản thiết kế của nhóm mình, HS tiến hành thảo luận, phân tích, đánh giá tính khả thi của ý tưởng. Tính khả thi của ý tưởng chủ đề được xem xét ở các mảng nội dung: Con người, kiến thức, phương tiện vật chất, tài chính. Sau đó HS trình bày bản thiết kế, các nhóm nhận xét bổ sung lẫn nhau để hoàn thiện bản thiết kế. GV nhận xét, thống nhất bản thiết kế.

- Bước 3: Giao nhiệm vụ

Trước khi tổ chức cho HS thực hiện chủ đề, HS cần thời gian để chuẩn bị đồ dùng, các phương tiện. GV yêu cầu các nhóm thảo luận, lập kế hoạch cụ thể, phân công nhiệm vụ rõ ràng cho các thành viên trong nhóm, sự phân công đảm bảo công bằng và kích thích sự tham gia của các thành viên trong nhóm.

GV phổ biến tiêu chí đánh giá cho học sinh, nêu thời gian thực hiện chủ đề.

Trước khi tổ chức cho học sinh thực hiện chủ đề, học sinh cần thời gian để chuẩn bị đồ dùng, các phương tiện.

Sau đó, GV phổ biến tiêu chí đánh giá cho HS dựa trên các tiêu chí như:

- Ý tưởng có phù hợp với chủ đề hay không?
- Tinh thần thái độ, tiến trình làm việc của nhóm.
- Sản phẩm có tương ứng với bản thiết kế hay không?
- Tính khả thi của sản phẩm.
- Chất lượng của sản phẩm.

*** Giai đoạn 2: Thực hiện chủ đề**

- Bước 4: Tiến hành thực hiện chủ đề

Trong quá trình HS thực hiện các nhiệm vụ học tập của dự án, GV quan sát trực tiếp và xuyên suốt quá trình thực hiện của các nhóm nhằm kịp thời hướng dẫn, điều chỉnh hướng đi phù hợp, sáng tạo của HS.

Đảm bảo cho nhóm HS thực hiện các nhiệm vụ học tập một cách đồng bộ có hiệu quả.

Tăng cường sự phối hợp chặt chẽ giữa các thành viên trong nhóm, xác định rõ trách nhiệm của từng HS và đánh giá chính xác sự nỗ lực cố gắng của HS khi thực hiện các nhiệm vụ học tập trong DA.

*** Giai đoạn 3: Kết thúc chủ đề**

- Bước 5: Trình bày sản phẩm

Trong giai đoạn kết thúc chủ đề, GV tổ chức cho

các nhóm trình bày sản phẩm của nhóm mình trước tập thể lớp. Đại diện nhóm trình bày kết quả thực hiện chủ đề của nhóm mình, rút ra những khó khăn và thuận lợi của nhóm khi thực hiện các DA học tập.

- Bước 6: Tổng kết, đánh giá

GV đánh giá sản phẩm của các nhóm HS một cách công khai theo các tiêu chí đã thống nhất từ trước giữa GV và HS:

- Nhận xét về tinh thần, thái độ, tiến trình làm việc của nhóm, của cá nhân.

- Nhận xét về mức độ tương ứng với bản thiết kế.

- Nhận xét về tính khả thi của chủ đề.

- Nhận xét về chất lượng sản phẩm thực hiện chủ đề của nhóm.

GV đưa ra kết luận dự án của các nhóm HS đã hoàn thành và mức độ hoàn thành như thế nào?

HS đánh giá, so sánh sản phẩm của nhóm mình với các sản phẩm của nhóm bạn; từ đó rút kinh nghiệm cho nhóm mình.

3. Kết luận

PP dạy học dự án không chỉ là PP các GV hướng đến khi dạy học môn TN&XH lớp 3 mà còn của các môn học khác và hoạt động GD trong Chương trình GDPT 2018. Kết quả của nghiên cứu cho thấy, việc vận dụng các DA học tập trong dạy học môn TN&XH lớp 3 đã bước đầu mang lại hiệu quả trong việc giúp HS có cơ hội trải nghiệm và tự tìm hiểu những kiến thức mới gắn liền với thực tế cuộc sống. Trong quá trình tham gia vào các hoạt động học tập do GV tổ chức, HS có cơ hội chủ động tìm tòi, học hỏi những kiến thức của môn học, vận dụng kiến thức, kỹ năng đã học và kinh nghiệm của bản thân để có góc nhìn toàn diện với vấn đề để giải quyết các nhiệm vụ học tập. Đây sẽ là nền tảng vững chắc để HS phát triển năng lực học tập.

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Thị Phương Hoa (2005), “*Tình hình vận dụng phương pháp Project trong dạy học ở trường Đại học Ngoại ngữ, Đại học Quốc gia Hà Nội*”. Tạp chí khoa học ĐHQGHN, T.XXI, số 5, tr. 46-53. “.
2. Đặng Thành Hưng (2004), “*Kỹ thuật thiết kế bài học theo nguyên tắc hoạt động*”. ISBN. 0869-561X», *Tạp chí phát triển giáo dục*. Hà Nội
3. Phạm Đức Quang, Phạm Trinh Mai (2008), *Về phương pháp dạy học tích cực và dạy học theo dự án*. Hà Nội
4. Nguyễn Thị Diệu Thảo (2009), “*Dạy học theo dự án và vận dụng trong đào tạo giáo viên trung học cơ sở môn Công nghệ*”, Luận án TS Giáo dục học, ĐHSP Hà Nội.